

Szakmai konferencia

**ÉRTELMEILEG AKADÁLYOZOTT
ÁLTALÁNOS ISKOLÁS TANULÓK
OKTATÁSÁNAK ÉS NEVELÉSÉNEK
MEGÚJÍTOTT MÓDSZERTANA**

2003. február 28.

Köszönjük a FOGYATÉKOS GYERMEKEK, TANULÓK FELZÁRKÓZTATÁSÁÉRT
ORSZÁGOS KÖZALAPÍTVÁNY támogatását, ami lehetővé tette
ennek a konferenciának a megszervezését.

Szervező: Bárczi Gusztáv Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Speciális Szakiskola
és Pedagógiai Szakszolgálat

Cím: 1073 Budapest, Dohány u. 65. Tel./fax: 06-1-322-5653

URL: <http://www.bg-bp.sulinet.hu> E-mail: postmaster@bg-bp.sulinet.hu

Helyszín: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet 1134 Budapest, Tüzér u. 33-35.

Tartalomjegyzék

Programismertető	2
Előszó	4

Előadások

Értelmileg akadályozott csecsemők születésének gyakorisága, kóroki tényezők alakulása, különös tekintettel a Down szindrómás újszülöttekre	5
Általános iskolás korú értelmileg akadályozott tanulók szomatikus fejlődésének jellemzői	7
Kapcsolattartási formák az értelmileg akadályozott tanulók szüleivel	9
Az általános iskolai oktatómunka hatékony szervezése. A család, iskola, gyermek harmonikus együttműködése	10
Minőségfejlesztési módszerek, tanulói elégedettség mérése	12
Az olvasás-írás tanításának módszertani változásai	14

Szekcióülések

Beszédfejlesztés és logopédiai módszerek	16
A Montessori pedagógia alkalmazása értelmileg akadályozott tanulóknál	18
Gyógytestnevelés értelmileg akadályozott tanulóknál	20
Matematikai képességek fejlesztése a tanítási órákon	22
Számítógéphasználat, számítógépes fejlesztés	24
Mozgásnevelés és sport iskolánkban	26
Tánc- drámapedagógiai eszközök hatékonysága	28
A vizuális nevelés fejlesztő hatásainak elemzése	30
Terápiás célú lovagoltatás, mint fejlesztő módszer	32

A konferenciát látogató intézmények	34
---	----

A konferencia napirendje

9⁰⁰ - 9³⁰ Regisztráció

9³⁰ - 9⁴⁰ Megnyitó

9⁴⁰ - 10⁴⁰ Előadások

<i>Téma</i>	<i>Előadó</i>
Értelmileg akadályozott csecsemők születésének gyakorisága, kóroki tényezők alakulása, különös tekintettel a Down szindrómás újszülöttekre	Dr. Gisztl Erzsébet (Svábhegyi Állami Gyermekgyógyintézet)
Általános iskolás korú értelmileg akadályozott tanulók szomatikus fejlődésének jellemzői	Dr. Buday József (ELTE B. G. Gyógyped. Főisk. Kar)
Kapcsolattartási formák az értelmileg akadályozott tanulók szüleivel	Dr. Radványi Katalin (ELTE B. G. Gyógyped. Főisk. Kar)

10⁴⁰ - 11⁰⁰ Szünet

11⁰⁰ - 12⁰⁰ Előadások

<i>Téma</i>	<i>Előadó</i>
Az általános iskolai oktatómunka hatékony szervezése A család, iskola, gyermek harmonikus együttműködése	Ruttkay Leventéné (B. G. Speciális Oktatási Intézmény)
Minőségfejlesztési módszerek, tanulói elégedettség mérése	Tillingerné Sebestyén Erika (B. G. Speciális Oktatási Intézmény)
Az olvasás-írás tanításának módszertani változásai	Dr. Ranschburg Jenőné (B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

12⁰⁰ - 13⁰⁰ Ebéd

13³⁰ - 14⁰⁰ Szekcióülések

<i>Téma</i>	<i>Előadó</i>
Beszédfejlesztés és logopédiai módszerek	Bodáné Kertai Zsuzsa (B. G. Spec. Okt. Int.)
A Montessori pedagógia alkalmazása értelmileg akadályozott tanulóknál	Daubnerné Pogány Eszter (B. G. Spec. Okt. Int.)
Gyógytestnevelés értelmileg akadályozott tanulóknál	Oroszné Kosik Gabriella (B. G. Spec. Okt. Int.)

14⁰⁰ - 14¹⁵ Szünet

14¹⁵ - 14⁴⁵ Szekcióülések

<i>Téma</i>	<i>Előadó</i>
Matematikai képességek fejlesztése a tanítási órákon	Ács Imréné (B. G. Spec. Okt. Int.)
Számítógéphasználat, számítógépes fejlesztés	Somlai István (B. G. Spec. Okt. Int.)
Mozgásnevelés és sport iskolánkban	Tamásiné Sárospataki Rita (B. G. Spec. Okt. Int.)

14⁴⁵ - 15⁰⁰ Szünet

15⁰⁰ - 15³⁰ Szekcióülések

<i>Téma</i>	<i>Előadó</i>
Tánc- drámapedagógiai eszközök hatékonysága	Cataluccio Andrea (B. G. Spec. Okt. Int.)
A vizuális nevelés fejlesztő hatásainak elemzése	Horgosi Lea (B. G. Spec. Okt. Int.)
Terápiás célú lovagoltatás, mint fejlesztő módszer	Nagy Ibolya (B. G. Spec. Okt. Int.)

15³⁰ – 15⁴⁵ A konferencia tapasztalatainak összegzése

„Az oktatással szemben támasztott követelmények azért olyan magasak, mert határtalanok a benne rejlő lehetőségek”

Jacques Delors

Előszó

Értelmileg akadályozott gyermekek oktatásával iskolánk 1981. óta foglalkozik.

Az elmúlt több mint két évtizedben felhalmozódott tapasztalatokat gondoltuk megosztani mindazokkal, akik munkájuk során találkoznak szegregált vagy integrált oktatási formában tanulóinkkal. Célkitűzésünk, hogy a módszertani kultúra fejlődéséről és változásairól gyakorló gyógypedagógusok számoljanak be. Szeretnénk lehetőséget biztosítani párbeszéd és konzultáció kialakítására.

Az általános iskolai oktatás módszertani változtatásait az iskolákat körülvevő társadalmi környezet átalakulása indokolta. Az általános iskolai fejlesztés konkrét céljává vált a tanulók felkészítése a készségfejlesztő speciális szakiskolai oktatásra. Minden olyan készség és képesség kialakítását meg kell célozni, amely az eredményes szakképzést elősegíti. Ezen túlmenően fel kell készíteni tanulóinkat, hogy az őket körülvevő világ nem statikus, hanem folyamatosan változik, és a változásokhoz alkalmazkodni kell. Fel kell készülni az egész életen át történő tanulásra.

A célok változásán kívül az utóbbi években új tényező a szegregált intézmények számára a tanulói összetétel markáns változása. A tanulók diagnózisában a kóroki és súlyossági tényezők átalakultak. A tanulók összetétele az egyre súlyosabb sérülések felé tolódott el. Emellett intézményünkben megfigyeltük, hogy a Down-szindrómás tanulók száma csökkenő tendenciát mutat. A tanulócsoportok összetétele kóroki szempontból lényegesen heterogénebb.

Az értelmileg akadályozott tanulók oktatásának színterei is kibővültek, hiszen a többségi intézmények egyre gyakrabban vállalják, hogy integráltan oktatnak sérült gyermekeket. Ezeknek az intézményeknek is szeretnénk segítséget nyújtani a tantárgyak általunk kidolgozott és használt pedagógiai módszertanának megismertetésével és konzultációkkal.

Szeretnénk, hogy szakmai napunk minden résztvevő számára hasznos legyen.

Kajáry Ildikó
igazgató

Értelmileg akadályozott csecsemők születésének gyakorisága, kóroki tényezők alakulása, különös tekintettel a Down szindrómás újszülöttekre

Dr. Gisztl Erzsébet

(Svábhegyi Állami Gyermekgyógyintézet, Fejlődésneurológiai Osztály)

- A 70 alatti IQ-val rendelkezők aránya a populációban 2-3% körüli.
- Újszülött és kiscsecsemő korban nem ítéltető meg pontosan a későbbi értelmi fejlődési zavar súlyossága, de bizonyos gyanújelekből már csecsemőkorban következtetni lehet.
- Gyanújel skála (osztályunk számológépes adatbázisa /NES/ alapján, fólia).

Etiológia és pathogenesis: - organikus ok
- polygénés okok
- környezeti hatások

Mentális retardatio organikus okai:

- prenatalis, genetikai
- prenatalis és környezeti
- prenatalis multifactoriális
- perinatalis okok
- postnatalis okok

Down szindróma genetikai és epidemiológiai vizsgálata és megelőzése:

- Down kór előfordulásával kb. minden 700. újszülöttnél kell számolni (WHO)
- Magyarországon 1970-2000. között 3392 esetet jelentettek a Veleszületett Rendellenességek Országos Nyilvántartásába, aktív felkutatásra további 1780 nem jelentett Down kóros eset

Kóroki faktorok: - anyai életkor (gyakoriság 35. éves kor felett exponenciálisan nő)
- egyéb

Diagnózis: - általában külső megtekintés alapján is felállítható

- pontos kórismézés és az ismétlődés kockázatának megállapításához elengedhetetlen a kromoszóma vizsgálat: 91% trisomiás, - 4-5% translocációs vagy mozaik

A túlélők átlagos életkora 29 év, átlagos értelmi szintjük 40-50 IQ.

- A Down kór (magzati + születési együtt) évenkénti gyakorisága Magyarországon fokozatosan emelkedő tendenciát mutat, jelenleg a 1970-1985 között tapasztalt értéknek (1,05‰) kb. másfélszerese (1,5‰).
- Oka a szülő nők életkorának eltolódása 35. éves kor fölé.
Kiugróan sok kromoszóma rendellenességet észleltek 1992-ben és 1999-ben (1,77‰ és 1,66‰), oka ismeretlen.

Jegyzetek:

Prevenció a Magyarországon jelenleg érvénybe levő diagnosztikus protokoll:

--- a terhesség 16-18. hete között anyai vérből

- AFP
- HCG

--- pozitív esetben hüvelyi UH-val Down szindrómára jellegzetes jelek keresése

A Down kóros esetek 60%-a Magyarországon jelenleg rendelkezésünkre álló prenatalis diagnosztikai módszerekkel nem mutatható ki.

(Nemzetközi ajánlás: 10-13. terhességi hét között minden terhesnél célszerűen, szűrővizsgálatként végzett hüvelyi ultrahang vizsgálattal a Down szindrómás magzatok 89-90%-a kiszűrhető lenne.)

A tényleges megszületett Down kóros újszülöttek száma folyamatosan **csökken**, oka:

- a születési szám drasztikus csökkenése Magyarországon
- 1997 óta az intrauterin diagnosztika sikere

Osztályunkon 1978. óta foglalkozunk Down szindrómás csecsemőkkel: (Táblázat)

- a 80-as években kb. minden 10-12.,
- jelenleg kb. minden 6-7. Down szindrómás csecsemő osztályunkra kerül kivizsgálásra.

Az eltéréseket igyekszünk korán korrigálni:

- gyógytornász által a szülőnek betanított, otthon végezhető, korai motoros extrapyramidális neuroterápiával (később a normál mozgásfejlődési mérföldkövek játékos gyakoroltatásával)
- gyógypedagógus irányította speciális korai szenzomotoros aktivációs programmal
- audiológus szakorvos segítségével a hypacusis korai hallókészülékkel való kezelésével
- szemész szakorvos segítségével a fénytörészavarok és kancsalság korai szemüveggel való ellátásával
- ortopéd szakorvos bevonásával a laza ízületekből adódó problémák korrigálásával

Osztályunkon záróvizsgálat az önálló járás kialakulása után történik.

Brunet-Lezine teszttel mért FQ megoszlása Down kóros kisdedeknél záróvizsgálatkor (1994-2002.) (Táblázat)

Integrációra törekvés:

Az osztályunkon kezelt Down szindrómás csecsemők nagyobb része normál közösségbe (bölcsődébe, 3,5-4 éves kortól óvoda kiscsoportba) szoktatható, mely mellett speciális egyéni gyógypedagógiai foglalkoztatást javasolunk.

Speciális, csak értelmükben korlátozott gyermekeket foglalkoztató bölcsődékbe, óvodákba csak a lezárt gyermekek kisebb része kerül.

Általános iskolás korú értelmileg akadályozott tanulók szomatikus fejlődésének jellemzői

Dr. Buday József

(ELTE B. G. Gyógyped. Főisk. Kar, Gyógypedagógiai Kórtani Tanszék)

Az előadás bevezetőben áttekinti az értelmileg akadályozott gyermekek keresztmetszeti növekedésvizsgálatait és az Országos Növekedésvizsgálat percentilis táblázatainak használatát. A továbbiakban beszámol egy több mint 25 éve folyó hosszmetzeti növekedésvizsgálat előzetes eredményeitől, elemezve a növekedés sebességi görbéket is. Az értelmileg akadályozottak serdülőkora későbbre tehető, és a serdülőkori növekedési lökés kisebb mértékű, mint a tanulásban akadályozottaké. Különösen nagy a különbség a korai és a későbbi károsodást szenvedett gyermekek között: a prae-és perinatalis csoport serdülőkora egy évvel később következik be és a növekedés sebessége 1 cm/évvel kisebb, mint a postnatalis károsodást szenvedett gyermekeké.

Magyarországon 1953 óta van oktatási statisztika a beiskolázott gyermekek számáról. A fogyatékosok az összes beiskolázott 3-4%-át teszik ki évről-évre, ami 40.000 körüli számot jelent. A szám növekedett az elmúlt években, valószínűleg elsősorban az intézményes gondoskodás fejlődése következtében. Ebből a statisztika szerint mintegy 35.000 minősül értelmi fogyatékosnak és mintegy 10-12%-uk értelmileg akadályozott. Túlságosan nagy számok ezek ahhoz, hogy figyelmen kívül lehetne hagyni.

A fogyatékos gyermekek testi fejlődésének vizsgálatával kapcsolatban két alapvető problémára kell felhívni a figyelmet. Az egyik technikai jellegű és a munka nagyon gondos megszervezését jelenti. Csak így remélhető ugyanis annak a mérési pontosságnak a megközelítése, amely az általános iskolás gyermekek mérésekor elérhető.

A másik probléma elvi jelentőségű és sokkal nehezebben áthidalható. A fogyatékosok körében végzett növekedésvizsgálatok során a fogyatékoság típusa, mint közös jegy alapján csoportosítják a gyermekeket és rendszerint nincsenek tekintettel sem a fogyatékoság súlyosságára, sem aetiologiai vonatkozásokra. Ennek oka gyakran a körülményekben keresendő, mert a hozzáférhető dokumentumokból nem lehet következtetni a kórokra. Kivételt képeznek a könnyen felismerhető kórképek, mint pl. a Down kór. Ha a fogyatékoság súlyossága szerint csoportosítunk, a súlyosabbak között jóval több korai károsodásra lehet számítani.

Ismeretes néhány keresztmetszeti növekedésvizsgálat – közöttük hazaiak is – amelyek igen nagy mintákon alapulnak. E tanulmányok alapján az értelmi fogyatékos gyermekek növekedésének jellemzői abban foglalhatók össze, hogy testméreteik eltérnek az ép gyermekekétől, bár a különbség statisztikailag csak ritkán szignifikáns. A különbségek az életkorral nőnek, előjelük és arányaik azonban eltérőek, aminek következtében a gyermekek testi felépítése gyakran diszproporcionális. Végül a testméret átlagokhoz tartozó szórások nagyobbak, mint az épeknél, mert a fogyatékos csoport a fogyatékoság kóroka szempontjából rendszerint nagyon heterogén összetételű.

Jegyzetek:

A fogyatékos gyermekek vizsgálatában állandóan felmerülő kérdés az eredmények összehasonlítása az ép gyermekek megfelelő adataival. Ebben a tekintetben azt az elvet érdemes követni, hogy ha pontosan megmondjuk, hogy eredményeinket mivel hasonlítottuk össze, és ezt indokolni is tudjuk, akkor bármilyen összehasonlítás elvégezhető. Vita legfeljebb arról lehetséges, hogy más összehasonlító adatok választása nem lett volna-e szerencsésebb az értékelés szempontjából.

Ne feledkezzünk meg a növekedési vizsgálatoknak gyakorlati céljáról sem. Az értelmi fogyatékos gyermekek döntő többsége felnőtt korában fizikai munkát fog végezni. Számukra kenyérkérdés tehát, hogy alkatilag és fizikai képességeik szerint alkalmasak-e az ilyenfajta munkára. A munkavégzés különösen fontos számunkra, nemcsak azért amint azt az 50-es években némileg vulgármaterialista módon gondolták, sőt le is írták, hogy ti. ebben az esetben hozzájárulnak eltartásuk költségeihez, kisebb súllyal nehezednek tehát a társadalomra. Manapság, Bárczi nyomán inkább azt gondoljuk, hogy „a gyógypedagógia a rehabilitációs célkitűzés nélkül olyan, mint a folytonos vetés, aratás nélkül”. Foglalkoztatottságuk hiányában rehabilitációjuk nem tekinthető teljesnek. Munkavégzésük jelentősen hozzájárul továbbá életminőségük javításához, ahhoz, amiről ma annyi szó esik.

(A konferencián elhangzó előadás teljes anyaga a kiadvány melléklete)

Kapcsolattartási formák az értelmileg akadályozott tanulók szüleivel

Dr. Radványi Katalin

(ELTE B. G. Gyógyped. Főisk. Kar, Oligofrénpedagógiai Tanszék)

1. A kérdésfeltevés igazolása: miért van szükség annak vizsgálatára, hogy milyen specifikumokkal rendelkezzen a szülő-szakember kapcsolat?

1.1 Gyakorlati tapasztalatok

1.2 Felmérések eredményei: - interjúk a szülőkkel
- bajor vizsgálat

2. A család bevonása a fejlesztő munkába:

2.1. Módszerek szintjén

- a tradicionális és a családközpontú szülői bevonás összehasonlítása
- családközpontú program tervezése
- a családközpontú program megvalósítása

2.2. Személyes kapcsolatok szintjén

- az involválódás mértékéről
- a reakciók értelmezéséről

2.3. A személyes kapcsolattartásban szerepet játszó egyéb tényezők

- a szakember-család együttműködés előző időtartama
- a gyermek kora
- a szülők elfoglaltsága
- a beszélgetés helyszíne

3. A kapcsolattartási formák konkrét helyzetei, az egyes helyzetek előnyei és hátrányai

3.1. A közös munka kezdetén:

- „szülői értekezlet”
- családlátogatás
- mindennapos találkozások

3.2. A további együttműködés során:

- mindennapos találkozások (megvalósíthatóság?)
- szülői értekezletek
- kirándulások, táborok
- szülőknek „továbbképzés” szervezése, előadások tartása
- szülőklubok a szakemberekkel együtt
- szülői érdekérvényesítés: a szülők felvilágosítása jogaikról és lehetőségeikről, szülők problémáinak meghallgatása, folyamatos kommunikáció
- személyes beszélgetések igény szerint

Jegyzetek:

Az általános iskolai oktatómunka hatékony szervezése A család, iskola, gyermek harmonikus együttműködése

Ruttkay Leventéné
(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

Iskolánk több mint húsz éve alakult, nagyjából akkor, amikor a főiskola új épülete elkészült a Damjanich utcában, és a Dohány utcai épület új profilt kapott. Szülői igényre a főváros közép-súlyos gyermekek oktatására alapította az első **bejárásos iskolát** egy csoporttal. Ez az új iskolatípus az emberi erőforrás terén is fokozott követelményeket támasztott. Gyógypedagógus, gyermekfelügyelő, dajka megemelt számban a mindennapi munka elengedhetetlen személyi feltételei, főleg, ha azt is figyelembe vesszük, hogy a főváros belső kerületében zajlanak mindennapjaink. A többletigényt nem volt könnyű elfogadtatni a fenntartóval, de jól érveltünk. A tárgyi feltételek kialakításához is segítséget kaptunk. Sikerült elérni, hogy minden tanteremhez mosdót és WC-t alakítsanak ki, de az épület egyéb rossz adottságai: a szűk lépcsők, a pincében elhelyezett ebédlő, tornaterem, műhelyek, amelyek megközelítéséhez a mozgássérült tanulóinkat ölben kell vinni kollégáinknak. Ma már elmondhatom, hogy az eltelt bő húsz év eredményesnek bizonyult, és az említett nehézségek ellenére a tanulók létszáma stabil, a munkatársak lemorzsolódása nagyon csekély.

Korán nyilvánvalóvá vált, hogy esetünkben az általánostól eltérő a szülőkkel ápolandó kapcsolat. Naponta kétszer találkozunk minden szülővel, hiszen a körülményekből adódóan egy- két kivételtől eltekintve minden tanulónkat a szülők hozzák és viszik naponta, mivel a gyermekek nem közlekednek önállóan a városban. Ezt a körülményt felmérve át kellett értékelnünk a tanár - szülő kapcsolattartást, és bár néha időt rablónak tűnt, a nevelés folyamata bőven profitált ebből a körülményből. Gondoljunk csak bele milyen előny az, hogy ismerünk minden személyt, aki a gyermekkel kapcsolatba kerül a nagymamától a szomszédasszonyig, mennyire fontos a gyermek és a család szempontjából az, hogy mint kedves ismerősök beszélünk egymással és egymásról. A konkrét nevelési területek esetében is módunk volt a rugalmas módszerválasztásra. A hosszú évek tapasztalata után elmondhatjuk, hogy a mi pedagógusaink nem x számú gyermeket tanítanak, hanem ezt beszorozva még a szűkebb család tagjaival is, akiknek lelki és fizikai támaszt nyújtunk a közös cél minél hatékonyabb eléréséhez.

A fent említett szoros kapcsolat a szülőkkel perspektívájában is meghatározta az iskola fejlődését. A rendszeres együttgondolkodás és a jelentkező apróbb és jelentősebb eredmény újabb és újabb területet próbáltak biztosítani tanulóinknak.

Először az **úszásoktatást** vezettük be a Madách Gimnázium tanuszodájában, ahol nem kis meglepetéssel váltott ki az első időkben tanulóink megjelenése. Ez abban az időben úttörő kezdeményezés volt és kollégáink Wágner Pál vezetésével leírt tapasztalata azóta kötelező olvasmány lett a főiskolán. Ma már az úszásoktatás beépült az órarendbe, és változatos céllal több helyen zajlik. A szülők lelkesen segítik a gyermekek részvételét a rendszeresen megrendezett úszóversenyeken is.

Jegyzetek:

A következő terület, ami szintén korán megjelent munkánkban a **lovaglás** és a később hozzá kapcsolódó **íjászat** volt. Köztudott és elterjedt, hogy milyen terápiás és pszichés haszna van ennek, különösen, ha azt is figyelembe vesszük, hogy a város közepén dolgozunk. Jelentős szervezőmunkát és kitartást igényelt, szakmai elhivatottságot és persze érdeklődő kollégát, aki lelkesen kapcsolódott be ebbe a munkába. A városi gyermekek számára nagy élmény az állatokkal kialakított közeli kapcsolat, amit szüleikkel együtt megtett kirándulásaikkal is elmélyítenek.

Itt említem a több turnusban a Balatonon és Csillebércen szervezett **téli- és nyári táborainkat**, amivel színesíthetjük ismereteiket és a pedagógiai haszon mellett a családok is regenerálódhatnak ez idő alatt.

A fokozatos és egyre szerteágazóbb területek mellett szinte észrevétlenül, de egyre nagyobb számban megjelentek az óvodás kor alatti gyermekek szüleikkel, akik hallomásból szereztek tudomást munkánkról és a megoldás kézenfekvő volt meg kell indítani a **korai fejlesztést**. Megindult, jelenleg is több fejlesztőpedagógus végzi ezt a munkát kiegészítve **hidroterápiás foglalkozásokkal**.

Azt is látnunk kellett, hogy a tankötelezettséget befejező tanulóink és családjuk mennyire tanácstalan és egyedül marad a fiatalok elhelyezésével, munkába állításával. Szinte kikerülhetetlen volt a nyomás arra, hogy ezt a gondot is segítsünk megoldani. Beindult a **speciális szakképzés** mézeskalács készítés és szőnyegszövés szakon.

Mint látható kialakult az új struktúra. Iskolánkban fogadni tudjuk a gyermekeket néhány hónapos koruktól huszonnégy éves korukig. Ez a nagy életkori szórás szükségessé tette az oktatási munka melletti pezsgő, változatos fejlesztések, tehetséggondozó, felzárkóztató és a minél többszínű szakköri foglalkozások működtetését. Adottak voltak az igények, volt jelentkező a foglalkozások vezetésére, az iskola vezetésében meg volt a nyitottság: próbáljuk meg!

Fokozatosan, és párhuzamosan megindultak a **szakkörök**.

A **számítógép használata** egészen korán, még a Commodor-ok idején megindult, ma már minden tanteremben van gép és a szakköri foglalkozásokon egy időben négy gépen dolgoznak gyerekeink. Erről a munkáról is a szekcióban hallhat bővebben az érdeklődő. Már bizton állíthatjuk, hogy tanulóink megfelelő felkészítés és segítség mellett ezt az idősebb korosztály számára kicsit misztikus eszközt jól alkalmazzák, és családjaik örömmel tapasztalják, hogy a számítógép nem tiltott terület, a gyermekek értő módon, szakszerűen kezelik.

Fontos és mindenképpen kiemelt szerepe volt a **korcsolyázás, görkorcsolyázás, bicikli, ping-pong, kosárlabda és labdarúgó** szakkörök népszerűségének növekedésében annak, hogy ettől a tanévtől a mozgásnevelés, testnevelés és sporttevékenység szakos tanár kezében van. Fél éves tapasztalatunk szerint érdemes volt megtenni ezt a lépést. Azok a családok, akik anyagi okokból a drága eszközöket nem tudják megvásárolni kölcsönkapják, mert iskolánk alapítványi és pályázati pénzekből beszerzi számukra.

Hasonlóan jól alakul a művészeti tevékenységek helyzete is. A **kerámia-, rajz-, szobrász- illetve ének, báb- táncfoglalkozás** ma már nem csak néhány szakkörös számára elérhető, az itt megvalósuló szakosított oktatás osztott csoportokban, órarend szerint történik. A drága anyagokat igyekszünk pályázatok útján beszerezni és biztosítani számukra. A kiállításokon, versenyeken és műsoros alkalmainkon együtt örülünk sikereiken nagy számban megjelent családtagjaikkal.

Minőségfejlesztési módszerek, tanulói elégedettség mérése

Tillingerné Sebestyén Erika
(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

Minőségfejlesztési módszerek

Intézményünk bejáró típusú, ezért napi személyes kapcsolatban állunk a szülőkkel. (Tanulóink csak rendkívüli engedéllyel közlekedhetnek egyedül.) Jól ismerjük a családok problémáit, és érzékenyek vagyunk a társadalomban zajló folyamatokra. Mindig is törekedtünk a családok igényeinek kielégítésére. (Pl.: tanulmányi út hosszának növelése, bővülő iskolai szolgáltatások.) Munkánk pedig, csakis akkor sikeres, ha egymásnak partnerei vagyunk mindannyian: tanulók, szülők, intézményi dolgozók, gyógypedagógiai szakma, civil szervezetek, fenntartó, kormányzat, technikai szolgáltatók.

Intézményünket jellemzi a Com. I. bevezetése előtt

- a vevői - partneri elégedettség és igények kielégítése való törekvés
- a folyamatos javítási szándék az intézményi munkában
- változtatásokra kész, kezdeményező, dinamikus és demokratikus intézményvezetés

A minőségfejlesztés bevezetése után kiépült minőségirányítási rendszer főbb elemei:

- szabályozott időközökben felülvizsgált partnerlista
- szabályozott időközökben végzett elégedettség mérések és igényfelmérések
- szabályozott időközökben elvégzett irányított önértékelés
- minőségi körök munkáján alapuló folyamatos minőségfejlesztési munka, a minőségügyben szokásos módszerek alkalmazásával. A rendszer működésének biztosítéka a minőségirányítás mellett elkötelezett intézményvezetés.

Példa lehet a minőségfejlesztés szerves beépülésére, az intézmény Pedagógiai Programjának megalkotásához való hozzájárulás. (A ped. prog. PDCA - ciklus szerint megújuló dokumentum.)

A pedagógiai program tervezését megelőzi a „piackutatás”, amit támogatnak az ELÉDETTSÉG ÉS IGÉNYFELMÉRÉSEK (bemutatás fóliákon), valamint az intézmény egyéb külső és belső számszerűsített mutatói, kommunikációs csatornák dokumentált információi, éves munkaterv megvalósulásának jegyzőkönyvei, humán és tárgyi erőforrások, OM irányelvek, törvények és nem utolsósorban az intézményvezető elképzelései.

A tervezési szakaszban aktívan részt vesz az intézményvezetés belső (igazgató és helyettesei) és külső köre (Közalkalmazotti Tanács elnöke, Iskolaszék szülői tagozatának elnöke, minőségügyi felelős, szakszervezeti titkár.) Módosításokat eszközölhetnek a munkaközösség vezetők, osztályfőnökök, fenntartó.

Jegyzetek:

A végrehajtási szakaszban: az intézmény éves munkatervében, a szokásos tartalmakon túl, szerepelnek a fejlesztendő kulcsterületek is, tehát a minőségi körök minőségfejlesztő munkája. Az ellenőrzési és beavatkozási szakaszt segítik a szabályozott folyamatok: a felelősök adatgyűjtései, elemzett mérési eredmények folyamatos előterjesztése a vezetésnek és a nevelőtestületnek, valamint a rendszeresen elvégzett IRÁNYÍTOTT ÖNÉRTÉKELES. (Illusztráció fóliákon)

A minőségügyi projekt általános eredményei:

- A mérési eredmények valamennyi kollégát színvonalas munkára ösztönöznek. Az irányított önértékelés fontos és korrekt visszajelzés a vezetésnek. Eszköze az Európában elfogadott EFQM modellen alapul, ezért jó alap a minőségi díjpályázatokon való részvételhez.
- Önállóság, munkakör és döntési lehetőségek bővülése: kompetenciabővülés. Valamennyi mérési eredményt és megfogalmazott igényt (a vezetés igényeit is), közös elemzés keretében megismerik a kollégák és döntenek a fejlesztendő kulcsterületekről. Az igazgató a jóváhagyással egyidejűleg, ismerteti, hogy hány és milyen létszámú minőségi kör alakulására tud biztosítani erőforrást.
- Bővül a vezetés munkáját támogató és sikerre vivő kollégák köre, nő az intézményi elkötelezettség. A minőségügyi körökben résztvevők mélyebben megismerkednek az intézmény működésével és valamennyi kolléga lényegesen több információhoz jut.
- Az intézmény ismertsége növekszik, aktivizálódnak civil és szakmai kapcsolatai. Modernizálódik a szervezeti kultúra.

A tanulói elégedettség és igények mérése

A Horváth & Dubecz Oktatási tanácsadó Bt. óvodások elégedettségének, elégedetlenségének és elvárásainak mérésére kifejlesztett eszközét vettük alapul, amikor létrehoztuk értelmükben középsúlyosan akadályozott tanulóink elégedettség ill. igényfelmérésére szolgáló eszközünket. Lényegében a képek segítségével történő mérés ötletét és az egyszerű szeretem, nem szeretem választásos módszert vettük át. (Már a piktogramok használatát is célszerűbb volt rajzra lecserélni.) Mérőeszközünket az OM ill. a Comenius Programiroda megvásárolta.

Az általános iskolásokat és a szakiskolásokat mérjük ezzel az eszközzel. A 2000/2001-es tanévben végeztünk teljes körű mérést. A tanulók 70%-a volt mérhető. A mérési időszakban hiányzott a gyerekek 13%-a, nem bizonyult mérhetőnek egyszerű eszközünkkel sem 17%. Mintavételes mérés esetében tapasztalatunk szerint 170 fős tanulói létszámunk mellett, a mintának legkevesebb 50%-osnak kell lenni (85 fő) ahhoz, hogy a mérés megbízható legyen. A gyerekek szívesen vettek részt a mérésében. A jobb képességűek és nyitottak választásaikat kommentálták, és az igényfelmérést célzó kérdésekre is értékelhetően válaszoltak. A mérések végeredménye nem okozott meglepetést, hiszen tapasztalatból tudjuk melyek a népszerű tevékenységek, és melyek a kevésbé népszerűek. Mégis dokumentált mérési eredményről adhatunk számot legfontosabb partnerünk esetében. (A mérőeszköz bemutatása fóliákon történt.)

Az olvasás-írás tanításának módszertani változásai

Dr. Ranschburg Jenőné
(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

Tisztában vagyok azzal, hogy egyedül üdvözítő módszer a pedagógiában sem létezik, már csak azért sem, mert az eredmény – illetve az esetleges eredménytelenség – a pedagógus és az alkalmazott módszer együttes hatásának következménye. (Nem beszélve a gyerek fejlődését befolyásoló számtalan környezeti tényezőről.) Ugyanazok az eljárások, amelyekkel egyesek óriási sikereket érnek el, másoknál teljesen hatástalanok maradnak, és viszont. Az azonban bizonyos, hogy a gyerek együttműködése, pozitív hozzáállása nélkül munkánk eredménye messze elmarad a befektetett energiától, az elvileg elvárhatótól, vagyis: a gyerek képességei alatt teljesít.

Valószínűleg azzal sem mondok újat, hogy a mi gyerekeink – főként az alsó csoportokban – azt tanulják meg, amit ép társaik csecsemőkoruktól kezdve különösebb tervezett foglalkozás nélkül, spontán magukba szívnak környezetükből, és ami későbbi iskolai tanulmányaiknak - többek között az olvasás és írás tanulásának is - alapját képezi.

Ezért mondhatjuk, hogy a mi gyerekeinknél jóval az „Olvasás-írás előkészítése” c. tantárgy bevezetése előtt már az óvodában, sőt, a korai fejlesztés során megkezdjük kialakítani az olvasáshoz, íráshoz is nélkülözhetetlen készségek fejlesztését (hallási, látási figyelem-, manuális- és beszédképesség, tér- és időbeli tájékozódás fejlesztése stb.)

Az iskolába kerülés a gyerek számára óriási lépés. A természetes szorongás mellett általában tele van pozitív várakozással, hiszen iskolásnak lenni az egy rang, a környezet más szemmel néz rá; feladata van, amelynek teljesítésével elismerést vívhat ki, eredményt produkál, amelyet értékelnek, egyszerűen ISKOLÁS. Igen ritka kivételtől eltekintve ez a mi gyerekeinknél ugyanazt jelenti, amit az épek számára.

Persze bizonyos árat kell fizetni ezekért a pozitívumokért, bizonyos szabályokat be kell tartani – ami nem mindig sikerül – de ez nem túl nagy ár azért a sok jóért, amit az iskola nyújtani tud. Lehet, hogy ez most úgy hangzik, mintha egy lelkes amatőr mondaná, aki nem ismeri a Pistikét, meg a Béluskát, de nekem meggyőződésem, hogy – kivételes orvosi esetektől eltekintve – a gyerekek jól kell, hogy érezzék magukat az iskolában.

Ennek a korai szakasznak talán legfontosabb nevelési célja, hogy a gyerekekben felébressze, illetve fenntartsa azt a természetes kíváncsiságot, amely nagyon ritka kivételektől eltekintve a mi sérült gyerekeinket is jellemzi, és ami alapja lehet későbbi sikeres iskolai működésüknek. Azt hiszem, mindnyájan ismerjük az eredményes manuális tevékenység, a megtalálás, a felismerés örömét a gyerek arcán a foglalkozások során. Ez az öröm kell, hogy legyen az elsődleges motiváció a gyerekek számára a tanulás során iskolai éveinek folyamán, és erre az olvasástanítás kimeríthetetlen lehetőségeket biztosíthat.

Jegyzetek:

Az iskolai feladatok összeállításánál egyik legfontosabb szempontunk az volt, hogy a gyerekek pozitív hozzáállását a munkához, a teljesítményhez, a társakhoz, a felnőttekhez – nagy szavakkal szólva: a társadalomhoz - biztosítsuk. Bár igyekszem olyan feladatokat adni, hogy a gyerekeket „fölfelé húzza”, bizonyos fokú szellemi erőfeszítést igényeljen, az alacsonyabb szinten is lehet eredményeket elérni. Aki nem ismeri fel a szót, felismer egyes betűket. Ha azt sem, felismeri a képet. Ha nem tudja megmondani, megmutatja. Ha nem egyedül, akkor segítséggel. Sikerélmény nélkül senki sem mehet el.

A gyerekeket időnként rá lehet venni, hogy megtegyenek valamit a szülő, vagy a pedagógus kedvéért, a jutalom, vagy ne adj isten a büntetés elkerülésének kedvéért, én azt szeretném, ha a fő motiváció – ezek mellett (helyett?) – a saját kedvük lenne.

Így a feladatlapokat a kicsiknél nagymozgásos, utánzásos, játékos tevékenységek vezetik be, de a nagyoknál is igyekszem elkerülni a monoton gyakorlást, a különböző feladatlapokat igyekszünk jópofa fejtörőként felfogni, amelynek megfejtése nem kötelesség, hanem jó mulatság.

Tudom, hogy a mi gyerekeink sokkal inkább lesznek az írott információ befogadói, mint átadói. Egy írni nem tudó sérült ember nem kerülhet olyan helyzetbe, ahol segítség nélkül kellene írásban kommunikálnia, viszont sokszor tapasztaltam idősebb gyerekeinknél, hogy szívesen lapozgatnak újságot, elolvassák a tv-műsort, megkeresik kedvenc sztárjaikat, elolvassák a képaláírásokat, recepteket böngésznek, mondhatnánk „átnézik az újságot”. Az ilyen felnőtt tevékenység pedig viselkedésükre is visszahat; önbizalmuk megnő, felelős kultúrált felnőttnek érzik magukat.

Persze tudom, hogy gyerekeinknek csak egy része tanul meg az információ-szerzés illetve -közlés szintjén olvasni és írni, de úgy gondolom, az olvasás-írás órákon – éppen a tevékenység komplexitása miatt – minden gyerek minden irányú fejlesztésére lehetőség nyílik, amelyeknek kihasználása gyerek és pedagógus részére egyaránt nyereség.

Ehhez kínálunk és várunk segítséget a Kollegáktól tapasztalataink, ötleteink és bevált módszereink kicserélésével, a problémák megbeszélésével, a megoldások keresésével.

Beszédfejlesztés és logopédiai módszerek

Bodáné Kertai Zsuzsa
(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

Az intézményről röviden:

Tanulólétszámunk évente átlagosan 140 fő. Logopédiai foglalkozásokra 40-50 gyermeket tudunk felvenni. Az utóbbi években az óvodás- és kisiskolás korosztály előnyt élvez a minél korábbi fejlesztés érdekében. Az értelmileg közép fokban sérült gyermekek populációja heterogén összetételt mutat, a Down-szindrómás gyermekek mellett autista, autisztikus tüneteket mutató és kis számban halmozottan és súlyosan sérült gyermekek is helyet kapnak intézményünkben. A logopédiai kezelésre közülük is sokan kerülnek, ami a kategóriába-sorolást bonyolítja, hiszen tünetegyütteseket kezelünk. Ebből következik, hogy komplex terápiákat alkalmazunk.

Szemléletünk:

A beszédfejlesztő-beszédjavító terápiák mellett a zeneterápiás, valamint a mentálhigiénés ismeretek gazdagították személyiségemet. Kokas Klára zenepedagógus gondolatai megragadtak és még inkább közelebb vittek a sérült-akadályozott gyermekek problémáihoz.

A gyermekek bio-pszicho-szociális hátrányai nehezítik a fejlesztést, hiszen az alapprobléma, az idegrendszeri sérülés önmagában is akadály a fejlődésnek és a társuló pszichés tünetek, valamint a családi háttér (ingerszegény, vagy nem előrevivő ingerek) a személyiséget erőteljesen érintik

Terápiánk főbb alapelvei:

A biztonságérzet kialakítása, bizalom, elfogadás, játékoság, a gyermek meglévő képességeinek szem előtt tartása, a dicséret, biztatás, a gyermek speciális szükségletének folyamatos figyelemmel kísérése és támogatása.

A logopédiai fejlesztés fő céljának szem előtt tartásával a gyermeket egész személyiségében kívánjuk támogatni. Hasznos szakköri és műhelyfoglalkozások indultak iskolánkban, melyek a kommunikációt, a gyermek nonverbális csatornákon történő megnyilvánulásait teszi lehetővé. Ezen túl bízhatunk a transzferhatásban, amikor a gyermek egy elsajátított ismeretet, képességet jól alkalmaz különböző élethelyzetekben.

Terápiás módszereink:

A klasszikus logopédiai terápiák alkalmazásán túl, illetve abba építve a bazális stimuláció, az Ayres-terápia, a zeneterápia elemeit is beépítjük a komplex fejlesztés érdekében. A fő alapelv, különösen a fiatalabb korosztály esetében a **játékoság**, az indirekt közelítés, a kellemes együttlét és a motiváló helyzetek megteremtése.

Jegyzetek:

A cselekvéses játékok előnye az, hogy az összes érzékszervet folyamatosan aktivizálja, megjelenik benne a testbeszéd, a gesztusok, közvetlen és oldott kapcsolatot biztosít és a szabad választás lehetőségét is megadja. A **játéktevékenység** során megfigyelhető a gyermek fejlettségi szintje, a sérülésből adódó elmaradások, valamint az érzelmi állapot.

A játékok menetét és eszközkészletét gondosan meg kell tervezni, hogy a gyermeknek ne legyen módja a rá jellemző sztereotípiákat végezni, valamint a játék céljának elérése mindvégig szem előtt kell legyen.

Játékformák, fejlesztő hatásuk és az elérendő célok:

Gyakorló, vagy funkcionális játék, melynek során a látó, halló, szagló, tapintó receptorokat működtetjük, tehát az észlelés-érzékelés fejlesztése valósul meg.

Hang- és gesztusjáték során állathangok, járművek, hangszerek hangjait utánozzuk, s a hangot adó eszköz, tárgy mozgását, mozgatóját imitáljuk, utánozzuk. Itt a hangadásra-készítettség, figyelem, emlékezet, gondolkodás, valamint a nagy- és kismozgások gyakorlása történik.

A különböző anyagokkal történő játék az érzékelés, észlelés, a szem-kéz koordináció fejlesztését, az anyagok megnevezése, azok jellemzése a szókincsfejlesztést szolgálja.

A *szerepjátékok* a jól begyakorolt funkciójátékokból alakulnak ki, azokra építkeznek. Lehetőséget biztosítanak a mindennapos élet szituációinak lejátszására, jó és rossz élmények feldolgozására, a társas kapcsolatok alakítására, az alkalmazkodás gyakorlására.

A játékos foglalkozások eredménye az összerendezettebb mozgás, az elemi magatartásminták elsajátítása, a gátlások oldása, feszültségek levezetése, az értelmi funkciók fejlődése, az ismeretek bővülése. Megismerik, és birtokba veszik azt a teret, ahol a fejlesztésük történik, otthonosabban és biztosabban mozognak benne. A nagymozgások gyakorlásával a finomabb beszédmozgásokat alapozzuk meg, ami a hangfejlesztésnek feltétele.

Terveink, céljaink:

Az új módszerek és lehetőségek figyelemmel kísérése, beillesztése fejlesztő munkánkba, pontosabb differenciáldiagnosztika és a folyamatdiagnosztika alkalmazása, hatékonyabb és gyakoribb kapcsolat a szülőkkel és a gyermeket nevelő-fejlesztő kollegákkal. Nagyon hasznos lenne egy komplex gyakorlatokat tartalmazó kis füzet összeállítása, melyet gyakorló anyagként a szülő megkaphatna.

A számítógép is helyet kaphat a logopédiai foglalkozásokon, ezt már kísérleti jelleggel be is vezettük az elmúlt évben.

A Montessori pedagógia alkalmazása értelmileg akadályozott tanulóknál

„Segíts, hogy magam csinálhassam”
(Maria Montessori)

Daubnerné Pogány Eszter
(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

Szeretném feleleveníteni a pedagógusok által jól ismert - de ismereteim szerint kevésbé alkalmazott - Montessori pedagógia lényegét, és meggyőzni őket arról, hogy ha a körülmények lehetővé teszik alkalmazzák, hiszen sokak által bebizonyosodott a jótékony hatása ennek a módszernek az értelmileg akadályozott gyerekek nevelése, oktatása során.

Röviden Maria Montessori pedagógiai tevékenységéről:

1870-ben született 1952-ben halt meg. Természettudós, orvos, pedagógus, anya - akinél a szociális érzékenység, a filantróp érzés már gyermekkorában kialakult.

Tanulmányozta a gyermekeket, elmegyógyintézeteket látogatott és ott megfigyeléseket végzett. A látogatások során azt tapasztalta, hogy ezekben a gyermekekben is élt a tevékenységi vágy, ösztönszerűen először. De kielégítésére nem biztosított az a környezet feltételeket. Gyakran észlelte, hogy a gyermekek játékok, eszközök hiányában eldugták az ételmaradékot, kenyérbelet formáztak. Ezt tudományos megfigyelésként észlelte. „Fel kell ébreszteni a gyermeket, hogy működjön, eszközöket használjon és önmagát fejlessze!”

Megfogalmazódott benne is, hogy az értelmi fogyatékoság gyógyítása, nem csupán orvosi, hanem inkább nevelői feladat és ennek tudományos kidolgozása a sürgős feladatok közé tartozik.

Ezekben az években módszere középpontjába a szellemi fogyatékos gyerekek nevelési reformja állt. Első teendőként egy barátságosabb környezet kialakítását jelölte meg. A tárgyakkal való tevékenykedést akkor még csak a spontán felismerés és szociális indítékok alapján tervezte. Behatóan foglalkozott Seguin és Itard által leírtak alapján a fogyatékos gyermekek gyógypedagógiai nevelésével.

1898-ban Rómában Montessori javaslatára megnyitják a gyenge tehetségű gyermekek iskoláját. Ez az iskola gyakorló-iskolaként is működött. Fő feladata volt, a szellemileg fogyatékos gyermekek nevelőinek képzése is. Vezetője Montessori lett. Ebben az intézetben kísérletezte ki Itard és Seguin eszközeinek felhasználásával az érzékelést aktivizáló eszközeit. Azt tapasztalta, hogy előtérbe kell helyezni az egyéni tanuláson alapuló módszert. 1898-tól visszavonult a fogyatékos gyermekek nevelésétől. Figyelme egyre inkább az egészséges gyermekek felé irányult. Ez a pedagógia 1907-től vált ismertté.

A Montessori-pedagógia

- Egy nevelési stílus, amely közvetlenül a gyerekekre orientálódik és következetesen a gyermek igényeit veszi figyelembe.
- Tanítási gyakorlat, amely ebben a nevelési magatartásban nyilvánul meg.

Jegyzetek:

Az új nézőpontú Montessori-pedagógia olyan oktatási formát igényel, amit háttérből irányít. A szabadság és az önfejlődés saroktételek. Ez a pedagógia nem teljesítménycentrikus. A gyermek fejlődési ütemét tartja szem előtt, ami különösen fontos a gyógypedagógiában.

Montessori által megfogalmazott irányelvek:

- A pedagógusok munkájának alapja a segítő pedagógia: a gyermekeket támogatják, segítik, melléülve, tevékenységét komoly figyelmet kísérve.
- A tanulás színterét alkotják a közvetítendő ismerteket lényegükben hordozó, széleskörű, szabad polcokon elhelyezett eszközök.
- A tanulási idő alatt a gyerekek dolgozhatnak folyamatosan, illetve saját igényeknek megfelelő pihenési fázisokkal.
- A saját fejlődési ütem a meghatározó.

Maria Montessori a szegregált oktatás keretében képzelte el és valósította meg az értelmileg akadályozott gyermekek nevelését. Az integráció az életkor szerint és a fejlődési fok alapján valósult meg.

A versenyhelyzet és a szankciók hiánya lehetővé tették a sérültek számára is az önállóan irányított tanulási folyamat felépítését és a külső motiváció megtartását, ami reális önértékeléshez és önbecsüléshez vezet.

Egy megfelelően előkészített környezetben az értelmileg akadályozott gyerekek is megtalálhatják a nekik megfelelő fejlődésmenetet.

Lényeges, hogy ezek a gyerekek fejlődési ütemeknek megfelelő feladatokat kapjanak. Csak ha ezek a részfolyamatok kibontakozhatnak, akkor válik lehetővé az absztrakt gondolkodás.

A gyerekek nyugalomban és koncentráltan dolgoznak. A mozgás általi tanulást Montessori izommunkának nevezte el, a legtöbb Montessori eszköz ezen az elven alapul.

Kiemelkedő fontosságúnak tartja a kinezetikus tanulás jelentőségét, ezáltal a gyerekek kevesebb idő és tanulás ráfordítás ellenére gyorsabban tanulnak, és kevésbé felejtik el azt.

Ezen elvek alapján dolgozták ki a Montessori pedagógia gyógypedagógiai és pszichológiai tapasztalatait a halmozottan és különféle képpen sérült gyerekek nevelésére.

A Montessori pedagógia célja a következőkben fogalmazható meg:

1. A beszéd, érzékelés és figyelem zavarainak kezelése.
2. Beilleszkedési zavarok kezelése az önállóság növelése során.
3. Ha megvalósul, hogy sérültet integrálnak egészségesek közé, az egészséges és sérült gyerek közötti interakcióban nemcsak a sérültek nyerhetnek, (akik megtanulhatják például elfogadni a segítségnyújtást) hanem az egészséges gyerekek is fejleszthetik kontaktusképességüket és önállóságukat.

Az eddig leírtakat szeretném alátámasztani videofelvételekkel és eset-ismertetéssel.

Gyógytestnevelés értelmileg akadályozott tanulónál

Oroszné Kosik Gabriella
(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

Előadásomban szeretném bemutatni az értelmileg akadályozott gyermekeknek iskolánkban, mozgásfejlesztésükben alkalmazott terápiákat. Az „alkalmazott terápiák” történeti háttéréről és létrejöttük szükségszerűségéről röviden szólnék.

Az 1990-es években nemzetközi szinten is, de Magyarországon is elindult egy szemléletbeli változás az értelmileg akadályozottak foglalkoztatása, képzése területén. A defektorientált modellről a fejlődésorientált modellre való áttérésben jelentkezett ez. Lényegüket megragadva ismertetném a két modellt, hogy a különbségek jól észrevehetőkké váljanak.

A defektorientált modell felfogásában „a baj mindig az egyénben van” szemlélet orvosi-klinikai modellt követi. Abból, mit nem tud a gyermek nehezebb következtetni az aktuális teendőkre, mint abból, hogyan fejlődik, hova jutott el, és mi lenne a következő lépés.

A fejlődés-orientált modell vagy a dinamikus személyiség centrikus modell az értelmileg akadályozottak pozitív tanulási lehetőségeire összpontosít. Az értelmi akadályozottság az ember életében elsősorban a szociális területen jelentkező akadályozottság, és mint ilyen megváltoztatható, befolyásolható. Itt már a figyelem középpontjában az a kérdés áll, „mit tud, mire jutott a gyerek sajátos fejlődésmenetével”.

Ez utóbbi nézetet erősítette fel külföldön és hazánkban is a normalizációs mozgalom, amely a szülők emancipációjában, partnerségük elfogadásában jelent meg. (Itt az értelmükben akadályozottsággal élő emberek ellátásának az emberi méltóságot, emberi esélyek egyenlőségét sértő állapotára gondolok.)

Ezek a fent említett körülmények szerencsére jó néhány intézménybe, köztük a mi Dohány utcai iskolánkba is „begyűrűztek”, és megváltoztatták iskolánk szemlélet módját és szerkezetét.

Szemlélet módját oly módon, hogy nyitottá vált más szakmai területek filozófiáját, gondolkodásmódját átvenni, adaptálni és ötvözni a helyi körülményeket, feltételeket figyelembe véve.

Szerkezetét pedig ezekhez az elképzelésekhez igazította: „más” szakterületekről jövő szakemberek alkalmazásával, valamint a „korai fejlesztéstől a szakképzőig” rendszer bevezetésével. Ezzel megalkotva a csecsemőkortól az ifjúkorig tartó élet szakaszt átívelő átfogóan meghatározó ökológiai iskolai gondolkodásmódot.

Ezek ismeretében könnyen érthető a mozgásfejlesztés metodikai sokszínűsége és a TEAM rendszerben való gondolkodás, munkálkodás intézményünkben.

A TEAM-et alkotja:

- a szomatopedagógus
- a konduktor
- a mozgásfejlesztő pedagógus
- a logopédus
- az osztályfőnök
- a gyermekfelügyelő
- az iskolai gyermek neurológus
- egyéb, „külsős” szakorvos

A TEAM munkájában az anamnézis (ez lehet orvosi, pedagógiai, egyéb szakvélemény), valamint a felmérés (ez lehet gyakorlatban, teszt lappal, a gyermek eddigi fejlődésének áttekintése egy TEAM-es kollégával) után következik a gyermekek beosztásának eldöntése, milyen mozgásfejlesztésben, milyen terv alapján fejlesszük, és melyik kolléga tudja ezt számára a legkedvezőbben biztosítani.

A fejlesztési tervben a vezető „tünet”, az értelmi akadályozottság figyelembevételével kell a mozgás terápiákat, eljárásokat kiválasztani és meghatározni. Itt kell eldönteni, hogy egyéni vagy kiscsoportos foglalkoztatásban tud együttműködni legjobban a tanuló.

Az órák beosztása diagnózis (gyakori a „két vezető tünet”), mozgásállapot és életkor szerint alakul. Ennek megfelelően az órák tartalmuk szerint a következők:

- gerinc torna
- tartásjavító torna
- lúdtalp torna
- játékos mozgáskoordináció fejlesztése
- kondicionáló torna
- kézfunkció- és manipuláció fejlesztése
- hely- és helyzetváltoztatás tanítása
- praktikus mozgások tanulása

A mozgásfejlesztő foglalkozásokon alkalmazott módszerek, eljárások a következők:

- szomatopedagógia
- konduktív pedagógia
- Alapozó Terápia
- passzív mély izomlazítás
- hidroterápia (HRG)
- lovaglás

Előadásomban részletesen kifejtem ezeknek a módszereknek alkalmazási lehetőségeit, valamint eredményeinket az értelmileg akadályozott tanulóink eseteiben.

Matematikai képességek fejlesztése a tanítási órákon

Ács Imréné
(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

- I. Bevezető gondolatok a matematika tanításáról
- II. A tantárgy tanításának eszköztára
 - Oktatási eszközök
(tankönyv, feladatlap, munkaeszközök, szemléltető képek)
 - Oktatástechnikai eszközök
(audiovizuális eszközök, oktató eszközök)
 - Oktatási módszerek
- III. Videofelvételek megtekintése - Tapasztalatcsere

I. Bevezető gondolatok a matematika tanításáról

A matematikai nevelés a tevékenységek gazdag választékával meghatározó szerepet tölt be a gyermek képességeinek fejlesztésében.

Az értelmi fejlődés folyamatában a matematikai nevelésnek - a gondolkodás fejlesztése és a valóság mennyiségi és formai viszonyainak megismerése révén - van nagy szerepe.

A játék és a tanulás jól megfér egymás mellett, mert játékos tanulási és tanulás játékhelyzeteket egyaránt szervezhetünk tanítványaink számára. Ezek a helyzetek nemcsak az értelmi fejlődést biztosítják, hanem a testi, és az érzelmi fejlődést is.

A fejlesztés mellett számos területen van lehetőségünk arra, hogy a foglalkozásokon sok örömet okozzunk tanítványainknak.

Figyelmes segítséggel, ösztönző támogatással, szeretettel, megértéssel, jó szándékkal bírálva, az egyéni különbségeket tiszteletben tartva, szárnyakat adhatunk tanítványainknak.

Tudjuk, hogy ahány gyerek annyiféle. Különösen igaz ez a mi tanítványainkra.

E tantárgy tanítása elképzelhetetlen szemléltetés, és eszközök nélkül. Fontos, hogy az ismeretszerzés folyamatába minél több érzékszervet kapcsoljunk be. Jelentős szerepük van a tapasztalatszerzésben az életszerű helyzeteknek, a környezetből vett tárgyakkal folytatott változatos tevékenységeknek.

Comenius is utalt arra, hogy: „Mindent az érzékszervek elé kell állítanunk..., ami egyszerre több érzék által is észlelhető, azt több érzék által is kell érzékelni.”

II. A tantárgy tanításának eszköztára

- Oktatási eszközök

1. A tankönyv sok színes ábrával segít a tananyag elsajátításában. Ismétlésre, gyakorlásra, ismeretszerzésre egyaránt lehetőséget nyújt.
2. A feladatlapok az óra bármely részébe beiktathatók. Előnye, hogy fokozza a tanulók önálló tevékenységét, ami a képességeket jobban fejleszti. Minden tanuló kezébe adva differenciált feladatvégzésre alkalmas.
3. Tárgyi eszközök, munkaeszközök elősegítik a felismerést. Munkánk során nagyon jól felhasználhatók. Gyakran a tanulók jutnak a felismeréshez, pl. színes rúddal való munka közben „ez ugyanolyan hosszú”.
4. A szemléltető eszközök érthetőbbé teszik munkánkat. Segítik a megértést, a rögzülést.

- Oktatástechnikai eszközök

1. Audiovizuális eszközök közül leggyakrabban a diavetítőt alkalmazzuk
2. Oktató eszközök
Iskolánkban is találkozunk a számítógép oktatásban való felhasználásával. Segíti a folyamatos gyakorlást, differenciált feladatvégzést tesz lehetővé, gyors visszajelzést ad. Csoportunkban főleg a délutáni foglalkozásokon használjuk.

- Oktatási módszerek

„Minden módszer jó, amelyik éhséget ébreszt a tudás iránt és növeli a hatékony munkakedvet” (C. Freinet).

A módszerek helyes megválasztásánál döntő a tanulók gondolkodási fejlettsége, képességeik, életkora. Tanulóink gondolkodása nagyon konkrét, képszerű, ezért sokat kell szemléltetnünk.

Az általunk legmegfelelőbb módszert kell kiválasztanunk és a módszerek gazdag variációit kell alkalmaznunk.

A matematikai fogalmakat elsősorban a gondolkodást megindító magyarázattal lehet kifejteni.

Szoktassuk rá tanulóinkat, hogy merjenek kérdezni, tegyenek fel kérdéseket!

Tevékenységünk értelme a gyermek. Kettőnk munkáját nem zavarhatja meg semmiféle tekintélyelvűség. Kapcsolatunk nem szimmetrikus, mégis gyakran nevezzük partnerkapcsolatnak.

„A pedagógus tiszteli a gyermeket, figyel rá, de nem fosztja meg önállóságától. Társ, barát a jóban” (H. Parkhurst)

III. Videofelvételek megtekintése

Jegyzetek:

Számítógéphasználat, számítógépes fejlesztés

Somlai István

(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

Hogyan kezdtük – hol tartunk?

Iskolánkban a tanulóinkkal 1997. óta használunk számítógépeket. Az első gépeket adományként kaptuk bankok és nagyvállalatok leselejtezett számítógépparkjából – ezek 286-os és 386-os PC-k voltak, amik már abban az időben is csak korlátozott elvárásoknak feleltek meg. Később fokozatosan egyre több és több számítógéphez jutottunk, és most már az osztályokban minimum 486-os PC van, kizárólag színes monitorokkal. Három évvel ezelőtt iskolánk egy Sulinetes pályázaton 4 db. Pentium I. gépet és egy P3-as szervert kapott teljes Internet használatával. Az alapítványunk támogatásából és - mivel szakképző iskolaként is működünk - a szakképzési támogatásokból fokozatosan felfejlesztettük a számítógépekhez használható perifériák mennyiségét és minőségét is. Jelenleg számítógépes felszereltségünk kielégítőnek mondható, munkánkat a meglévő informatikai eszközökkel megfelelően el tudjuk látni.

Számítógéphasználat

A számítógépek működését csak alapfokon, minimális szinten mutatjuk meg a gyerekeknek. Ennek két fő oka van. Az egyik, hogy egy számítógép működése nagyon bonyolult, és a gépek használatához valójában ezt fölösleges ismerni, mert a számítógép optimális működése esetén nincs is szükség erre a tudásra. A TV-t is csak nézzük, időnként átkapcsoljuk másik csatornára, de az állomásokat beprogramozni már bonyolultabb dolog, aminek a tudására nem nagyon van szükség, és nem is menne mindenkinek. Tehát ezért a számítógép használatához a ki- és bekapcsoláson kívül csak az ablakkezelést és a használt programok elindítását, bezárását tanítjuk meg. A többi a közös foglalkozásokon a gyerekek számára tilos. A másik szempont az önvédelem. Könnyen belátható, hogy a gyerekek próbálgatásaik során hamar működésképtelenné tehetik az operációs rendszert és ez egyrészt adatvesztésekhez vezethet, másrészt túl gyakran kellene újratelepíteni mindent – ami folyamatosan bosszúságot és fölösleges munkát jelentene. A használt programok kezelése viszont maximálisan megismerhető és megtanulható. Ebben az irányban teljesen nyitottak vagyunk.

Számítógépes fejlesztés

Iskolai munkánk során sokféle számítógépes programot használunk. Oktató jellegű és olyan szórakoztató játékprogramokat, amik valamilyen részképességeket fejlesztenek. Ezeknek a programoknak a működtetését és használatát igyekszünk minél jobban megtanítani, tanulóinknak. A számítógépes fejlesztés előfeltétele, hogy a tanulóknak legyen affinitásuk a számítógépekhez, szívesen foglalkozzanak vele. Értelmileg akadályozott gyerekekről lévén szó, számtalan oka lehet annak, hogy esetleg nem érdekli őket a számítógép, erőltetni pedig semmiképpen nem lehet, mert ez a tevékenység kifejezetten aktív részvételt igényel. Emiatt az iskolánkba járó gyerekek kb.

Jegyzetek:

kétharmada alig-alig kapcsolható be ebbe a munkába. A fennmaradó egyharmaddal viszont nagyon különböző szinteken lehet dolgozni.

Első lépés megismerkedni a számítógép egységeivel. Tudniuk kell megnevezni a monitort, a gépet, billentyűt, egeret. Legelőször az egér használatát gyakoroljuk be, ami az eltérő dimenziókat tekintve nem egyszerű feladat. A billentyűzetten kezdetben kizárólag csak azokat a gombokat mutatjuk meg, amiket az adott egyszerűbb játékprogramban használni kell (kurzornyílak, szököz, stb.). Többnyire hosszú évek telnek el, amíg megismerik a billentyűzet összes gombjait. Jelentős szerepe van - főleg eleinte - a speciálisabb perifériák használatának (érintő-képernyő, rajztábla, kicsi egér...). A számítógép használatában rendkívül lényeges, hogy az eszközöket készségszinten használják, mert azok csak közvetítők a monitoron megjelenő esemény és az ember cselekvése között. Ez egy önjáró folyamat, mert mialatt egy program használata során megtanulják kezelni a működtetéshez szükséges eszközöket, ezzel a tudással jobban fogják tudni használni a programot is.

A programok közül először főleg játékprogramokkal találkoznak tanulóink. A különböző mászkálós, ügyességi játékok, szín- és formaegyeztető játékok fenntartják a gyerekek érdeklődését. Időt kell hagyni ezeknek a programoknak a megismerésére, mert a megismert és megszokott játékokkal szívesebben foglalkoznak. Lassan bővítsük a használt programok számát, hogy ne vesszenek bele a számítógép végtelen világába. Később didaktikai jellegű programok is megjelenhetnek. A számítógép kiválóan alkalmas az írás, olvasás, számolás gyakorlására, mert többszöri próbálkozásra, rontásra és a hibák javítására alkalmat ad és a végeredmény mégis mutatós lesz. Természetesen ez csak a jobb képességű tanulóknak lehet feladat. Mivel napjainkban a kézírás egyre inkább eltűnedezőben van, ezért a tanulás szempontjából kifejezetten előnyös, hogy az írásnál és az olvasásnál is egyformán nyomtatott betűkkel találkoznak. Megemlíthetjük még a számítógépes színezést, ahol a rajzolást, színezést, másolást, felváltva gyakoroltathatjuk. Érdemes a programokat úgy összeállítani, hogy a foglalkozáson túlnyomórészt ismert és kedvelt programokkal játszassanak, de időnként újabb feladatokkal is szembekerüljenek. Így fokozatosan bővíülhet a megismert programok száma és a megismerés mélysége, biztosítva egyúttal azt, hogy sikerélményben is mindig részüket legyen. Reméljük, hogy az iskolánkból kikerülve lesz alkalmuk később valamilyen módon hasznosítani a nálunk megszerzett alapokat.

Összegzés

A számítógépes fejlesztés olyan foglalkozás, aminek eredményes használata messze túlmutat önmagán. Közvetlen célja, hogy a gyerekek saját képességeikhez mérten minél jobban tudják használni a számítógépet, viszont a gyakorlás során számtalan egyéb területeken fejlődhetnek (finommotorika, figyelem, fegyelem, emlékezet, olvasás, írás, számolás, stb.), ami a többi tantárgyakban elért jobb teljesítményükben jelenik meg. A számítógépes foglalkozás speciális ismereteket igényel, de ez is csak egy módszer a többi között, aminek segítségével újabb formában fejleszthetjük sérült tanulóinkat. Mindenképpen érdemes használni, mert a befektetett munka megtérül és meg kell adni a diákjainknak azt a lehetőséget, hogy kézzelfogható közelségbe kerülhessenek ezzel a mai világban egyre inkább elterjedő eszközzel.

Mozgásnevelés és sport iskolánkban

Tamásiné Sárospataki Rita
(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

Intézményünkben a 2002-2003-as tanévtől a testnevelést kísérleti jelleggel szakosítva tanítjuk harmadiktól hatodikig és a tizennegyedik csoportban. Eddigi tapasztalataink jók. A gyerekek szívesen mozdulnak ki megszokott környezetükből. A testnevelő mást és máshogyan követel, mint az osztályfőnök. A változatosság jó hatással van személyiségfejlődésükre. Önkiszolgálásuk ugrásszerűen megváltozott.

A mozgásnevelés feladatai közül a következőket emelem ki:

- alapvető mozgáskészségek fejlesztése
- koordinációs képességek kialakítása
- a jó kondíció megalapozása
- állandó élményszerzés játékokon, versenyeken keresztül
- a jó személyiségvonások erősítése

A feladatokhoz változatos módszereket használok. Alapvető módszer a játékosság és a jó hangulat. A legmegfelelőbb attitűd a szeretetteljes, de egyben követelő magatartás. Elvárásom, pl. öltözői rend, óra elejei sorakozó. Fontosnak tartom a lassú céltudatos haladást, a dicséretet és a fokozatosság elvét. Ismeretközlésre a bemutatás, magyarázat, utánzás, segítségadás, ellenőrzésre a hibajavítás és számonkérés, értékelésre az elemzés, ismeretek elmélyítésére az ismétlés és gyakorlás módszerét használom. Lényeges, hogy csak olyan mozgást végeztessünk, aminek megvannak az alapjai.

Iskolánkban a mozgásnevelés egyéni és csoportos foglalkozásokon, tornateremben, szabadtéren, uszodában, jégpályán, lovardában, görkorcsolya pályán zajlik. A mozgásnevelés foglalkozásokat kiegészítik a szakköri formában szervezett sportfoglalkozások. Jelenleg a következő sportkörök működnek: *atlétika, asztalitenisz, kerékpározás, lovaglás, jégkorcsolyázás, görkorcsolyázás, úszás.*

Atlétika. Különböző ügyességi játékok mellett a futásnak jutott szerep. Több évig jártunk a Budapesti Honvéd SE. atlétikai pályájára és tornatermébe. Fontosnak tartjuk állóképességük, kitartásuk, tájékozódási képességük fejlesztése miatt ezt a sportot. Kiemelt feladatként kezeljük az egymásra figyelmet és segítséget a két-három ezer fős tömegben. A meghirdetett utcai futóversenyeken indulunk. A három-négy kilométeres távot egyre többen tudják teljesíteni.

Asztalitenisz. Szakköri keretben, heti egy alkalommal az iskola tornatermében szoktunk pingpongozni. Ez a tevékenység gyorsaságot, ügyességet igényel, fejleszti a gyors helyzetfelismerést, erősíti a vállöv és a hát izmait. Különböző mozgásállapotú tanulók egyformán élvezik ezt a tevékenységet. A nyári táborokban sokat gyakorlunk, házi bajnokságokat rendezünk. A MÉS által szervezett versenyeken többször részt vettünk.

Jegyzetek:

Kerékpározás. 1989 óta járunk a városligeti KRESZ-parkba biciklizni. Heti egy alkalommal 8-10 gyerekkel megyünk. A szakkör résztvevői játékos formában megismerik a helyes közlekedés szabályait. Az 1995- és 1996-ban megrendezett Warner Lampert kerékpáros versenyen első helyezést értünk el. A gyerekek ügyességi feladatokon keresztül versenyszituációkban mérhetik össze gyakorlati tudásukat. A nyári táborokban gyakran megyünk el ügyesebb tanulóinkkal rövidebb túrára.

Korcsolya. 1988 óta járunk korcsolyázni a Városligeti Műjégpályára. A korcsolyázás ügyesség, állóképesség, bátorság, egyensúlyérzék fejlesztésére szolgál. Sok év telt el, mire 8-10 tanulóink megtanult korcsolyázni. Mivel ezt a tevékenységet a jégpálya nyitva tartása miatt csak néhány hónapig tudjuk végezni, 2000-ben kísérleti jelleggel bevezettük a görkorcsolyázást. A tavaszi és őszi hónapokban az Árpád fejedelem útján levő Görzenálba járunk hétfőnként. Ide azokat a gyerekeket visszük, akiknek már nem jelent problémát a jégkorcsolya, mivel a görkorcsolyázás egy nehezebb, nagyobb egyensúlyérzék, ügyességet igénylő tevékenység. Mivel ezeknek a sportoknak nincs szakosztálya a fogyatékosok sportjai között, így célunk nem a versenyre való felkészítés, hanem az integráció, a szabadidő hasznos eltöltése.

Úszás. 1983 óta járunk uszodába. Kezdetben célunk az uszodai nevelés volt, idetartozott a vízhez szoktatás, különböző viselkedési szabályok kialakítása, önkiszolgálás gyakorlása, szocializálódás. Észrevettük, hogy az ügyesebb gyerekek eljutottak a lebegéshez. Ekkor kezdtük el az úszás tanítását. Az úszás oktatása során javulást tapasztaltunk a mozgásnál, csökkentek a tartáshibák. Célunk ma már, hogy minél több gyereket tanítsunk meg úszni. Három csoportban, különböző szinteken folyik az úszásoktatás az Almássy téri Szabadidőközpont uszodájában.

- Első csoport: Vízhezszoktatás a legkisebbeknek
Ebbe a csoportba járnak, akik nem félnek a víztől, de az úszótechnikára jellemző mozdulatokat még nem ismerik. Cél: a vízbiztonság megszerzése.
- Második csoport: Úszáselőkészítés
Ide járnak azok a gyerekek, akik néhány tempót tudnak tenni és az alaptechnika felismerhető
Cél: az úszás technikájának megismerése, levegővétel megtanulása.
- Harmadik csoport: Úszók
Ide tartoznak azok a gyerekek, akik több úszásnemben, mélyvízben tudnak úszni.
Cél: helytelen mozdulatok korrigálása, versenyre való felkészítés.

A Honvéd SE. uszodájában helyet kaptunk heti két alkalommal, hogy a már úszni tudó fogyatékos tanulóinkkal foglalkozzunk. A MÉS által és az összes, fogyatékosoknak rendezett versenyen részt veszünk. Tanulóink nagyon szép eredményeket érnek el.

Tánc- drámapedagógiai eszközök hatékonysága

Cataluccio Andrea
(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

A művészeti nevelés tantárgyai az értelmileg akadályozottak oktatásában az önkifejezés lehetőségét jelentik. Ez azért is fontos, mert mindannyian tudjuk hogy „több van bennük” mint amit képesek elmondani önmagukról, a világról. Ezért a hétköznapi kommunikáció során számtalan nehézséggel, meg nem értettséggel kell szembesülniük. Pusztán kognitív úton próbálkozva nehezen érthetjük meg őket, a velük való igazi kapcsolat érzelmi síkon, a szeretet és elfogadás jegyében zajlik. A művészeti nevelés azért is hálás területe az oktatásnak, mert meglévő képességre, tanítványaink olykor egészen kifinomult érzelmeire alapozható.

Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy az oktató-nevelő munkából száműznünk kell a tudatosságot, hiszen az elsődleges cél a tanulók személyiségének fejlesztése és nem az esztétikai élmény! Bár a művészeti nevelés tapasztalati, élményszerű tanulást is jelent, az érzelmi intelligencián túl, hatással van az értelmi területekre: a szóbeli, illetőleg a cselekvéses, performációs intelligenciára is.

Esetünkben ugyanis a tánc- és drámajáték megvalósítása a tanuló részéről nemcsak fizikai felkészültséget, de figyelmet, koncentrációt, gondolkodást, tehát kognitív képességeket is feltételez. A mozgásgyakorlatokat a helyes testtartás, egyensúly koordináció megtanulása előzi meg, amelyre kisebb módosításokkal az Alexander-módszer megfelelőnek kínálkozik. Feltalálója Frederick Matthias Alexander azt állítja, hogy a helytelen testtartásból származó észrevétlen feszültségek az évek során folyamatosan épülnek föl, majd később fájdalomban és deformációban jelentkeznek. A helytelen testtartást kiváltó okok közül néhány, mint a sok üléssel eltöltött óra, vagy a sikerélmény hiánya, hatványozottan érvényes az értelmileg akadályozott gyermekekre.

A mozgáskoordináció javításához, ill. magasabb szintre emeléséhez sokféle gyakorlatra van szükség a helyes testtartás kialakításán át, egészen a bonyolult tánclépések megtanulásáig. A motoros idegrendszeri problémák a mozgásos gyakorlatok fokozatos nehezítésével, a szenzoros sérülések testérzékelő-, és egyensúlygyakorlatokkal fejleszthetők. Ehhez nagyon jól illeszkednek a szenzoros integrációs Ayres terápia elemei, hiszen a többfunkciós eszközök előmozdítják a tér szerveződését, fejlesztik a kreativitást és serkentik a fantázia működését. A kognitív funkciók gazdagítására nagyon jó eszköz a mozgás és beszéd összekapcsolása ritmusos mozgással kísért mondókák, versek megtanításával.

Figyelembe kell venni, hogy a kezdeti időszakban rengeteg mozgásos játékra, pihentető, lazító gyakorlatra van szükség, mert a gyermekek csak rövid időre tudnak a feladatra koncentrálni. Nagyon fontos hogy már a kezdetektől törekedjünk a gyermekeink életére amúgy is jellemző

túlrányítotttság ellenében, az önkifejezés érvényesítésére. Ez a versengésekben, együttmozgásban, játékban nyilvánul meg. A játék megfelelő keretet adhat, érzelmi értelmi kontrollt jelent, pozitívan befolyásolja a hiányosan működő funkciókat. Lehetőséget ad a kreativitás fejlesztésére, s a társas élmény megteremtése révén teret nyit a kapcsolati funkciók gyakorlásának.

A különböző területeknek – mozgás – tánc, zene, drámajáték - vannak csak rájuk jellemző sajátosságai, ugyanakkor át is fedik egymást.

Fokozatosan valósul meg a pedagógiában általánosan alkalmazott komplex fejlesztés, amelyben a tanulók saját fejlődési ritmust vehetnek fel:

A zene és mozgás közötti összekötő kapocs a ritmus, amely megteremti a ritmikus mozgás alapjait, fejleszti a mozgáskoordinációt.

A zene, mint a motoros képességek fejlesztésének, érzelmi feszültségek szabályozásának agresszív és autoagresszív hajlamok csökkentésének eszköze, képes az érzelmi kvalitásokat áthangolni, ugyanakkor a viselkedésre is hat.

A drámajáték mindezt a verbális, non-verbális kommunikáció fejlesztésének lehetőségével is kiegészíti. Ennek során a helyes légzés- , beszéd- , érzékelés-fejlesztő gyakorlatok kezdetben egyszerűbb majd egyre bonyolultabb formáitól a szituációs játékokon át a mesedramatizálásig jutnak el a tanulók.

Az egyszerűbb mozgásgyakorlatoktól, zenei és játék improvizációkon át az önálló produkciókig eljutva lesznek tanulóink egyre alkalmasabbak az együttműködésre, szabályok betartására, hétköznapi helyzetek könnyebb felismerésére, hagyományok, ünnepek megértésére, összehangolt csoportos előadásokra, miközben önállóságuk és önkifejezésük határai tágulnak: verbális és nonverbális kifejezőmódjuk javításával harmonikusabbá válik kapcsolatuk az őket körülvevő világgal. A zenét, táncot, számukra érthető színdarabot befogadóként is élvezik, így a művészetet mint élményt, passzívan és aktívan is átélhetik. A tánc és drámajáték speciális önkifejezési megnyilvánulásként, egyénileg vagy közösen előadható produkcióként a sikerélmény, és öröm forrásává válhat, amire az értelmileg akadályozottaknak különösen nagy szükségük van.

Építve érzelmi rugalmasságukra, elfogadás iránti mélységes vágyukra, képessé kell tenni őket arra, hogy kifejezőmódjuk gazdagításával, önmaguk pozitívabb megélésével életük teljesebbé váljon. A művészetek számukra is azt jelentsék, hogy a világ szép és harmonikus!

A vizuális nevelés fejlesztő hatásainak elemzése

Horgosi Lea

(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

Az értelmileg akadályozott gyermekek fejlesztésében a szemléletesség kiemelt fontossága miatt minden tantárgy oktatásában hangsúlyossá válik a vizualitás. Az ismeretek átadásának, az észlelés, figyelem, gondolkodás fejlesztésének elengedhetetlen feltétele az állandó, könnyen dekódolható képi feldolgozás.

A vizuális művészeti nevelés egyik leggyakoribb félreértelmezése, mikor a pedagógus fokról fokra, pontosan megtervezett lépésekben, uniformizált feladatokon keresztül igyekszik kialakítani az alkotótevékenység végzéséhez szükséges, szenzomotoros integrációt, feladattudatot, majd a gyermeket gyakorlati útmutatásokkal ellátva, szinte észrevétlenül siklik át egy produktum-centrikus megközelítésbe. (A fejlesztés során mindvégig szem előtt tartva az olvasás-írás előkészítését és alátámasztását). Ha csupán az elkészített tárgyakat szemléljük, akkor könnyen elsiklunk a tárgyalkotó munkatevékenység és a saját élményeken alapuló, feszültség-feldolgozási indíttatású művek megkülönböztetése felett. A kreativitás leghatékonyabb fejlesztése, a játéktevékenységekben rejlő alkotóerő generalizálása.

A képzőművészet nevelésbe történő beillesztésének kérdésében megtorpanást okozhat a művészetekkel kapcsolatos kettősség: a kortárs művészetek általában egy szűk szubkultúra „úri huncutságainak” minősülnek, mely alkotások tartalmát is csak egy kiválasztott réteg képes értelmezni. Másfelől a „klasszikusok” műveit patetikus csodálattal közelítjük meg és emberfeletti képességeiket látva végképp meggyőződhetünk arról, hogy átlagember számára ez az út járhatatlan. Ez a művészet bagatellizálása és misztifikációja is egyben, mely kizárja az átlagos képességű embereket is az alkotók köréből. Így a nevelésben is óvatosan használjuk a művészet kifejezést, kiváltképp, ha értelmileg akadályozott személyekről beszélünk. Érdemes azonban feltennünk a kérdést, miért jelent meg széleskörű igény a művészetterápiák iránt? A nevelés folyamán talán kimaradt valami nagyon fontos, melyet utólag próbálunk orvosolni? Ha a művészet kifejthet terápiás hatást, vizsgálhatnánk prevenció-s megfontolásból is

Be tudjuk-e építeni az iskolai nevelésbe a művészeti nevelést, ezen belül a képzőművészetet, hogy preventív hatását használjuk fel a problémák kialakulásának megelőzésében?

Az alkotóképesség kialakulásának szempontjából az állandó iránymutatás, ellenőrzés, értékelés (ha megerősítő szándékú is) megtanítja a gyermeknek, hogy a cselekvéseit tanári ösztönzésre kezdje el, lépésről lépésre várja ki a megerősítést, ellenkező esetben nagy esélye van arra, hogy elrontsa, hibásan hajtsa végre a feladatot. Az akkomodáció-asszimiláció egyensúlyának szempontjából érdemes elidőznünk az utánzás és spontaneitás kérdésénél.

Játék és alkotás

Értelmileg akadályozott gyermekek és fiatalok fejlesztése során szerzett tapasztalataim arról győzték meg, hogy a játék irányából közelítve az ábrázoló-alakító tevékenység felé, éppen a háromdimenziós alakítás teremti meg a folytonosságot a spontán játék öröme, a kézműves technikákban szerzett jártasság és a saját feszültségek alapján születő belső képek megjelenítése között. Természetesen nem kérdőjelezem meg a szabad festés, a rajztanítás, a rajzos képességfejlesztés jelentőségét, csupán arra hívnám fel a figyelmet, hogy értelmileg akadályozott gyermekeknél az önindított manipuláció közelebbi kapcsolatban áll a háromdimenziós alakítással, mint a kétdimenziós szimbólumok használatával.

A spontán manipuláció, mint kiindulási alap

A gyermek spontán kezdeményezésű játéktevékenységét kiindulási alapnak tekinthetjük, hogy játékán keresztül a pedagógus megértse a gyermek igényeit. A játék „behívása” azért fontos, hogy spontán manipulációs átéléssel és hibázási lehetőség nélkül teremtsük meg az ábrázoló-alakító tevékenységek végzéséhez szükséges biztonságérzetet. A gyermek birtokba vegye a környezetét és rendelkezhesen felette. A manipulációs gyakorlójáték szaturációja, a szerepjáték irányába vezet és a szerepjáték kapcsán megjelenik az egyszerű játéktárgyak és figurák elkészítésének igénye.

A konstrukciós játék és a kézművesség kapcsolata.

Az alkotótevékenység végzéséhez szükséges technikai jártasságok alapja a konstrukciós játékelmény. A térbeli építmény létrehozása apró elemekből, az archaikus agyagművesség technikai megoldásait idézi: építés és préselés golyókból, agyaghurkákból, kinyújtott agyaglapokból különböző illesztéssel. A technika tanulása megjelenhet a szerepjátékokat gazdagító eszközök elkészítésével, mellékszereplők ábrázolásával, majd leválva eredeti céljáról, az alkotás öröme jelenik meg motívumként.

A háromdimenziós alakítás és a kétdimenziós ábrázolás közötti átmenetet a háromdimenziós tárgyak kifestése és a rátett technikával készített domborművek, plakettek képviselik. A rajzolás a kinyújtott agyaglapba karcolás, pecsételés, rátett díszítés tevékenységein keresztül jelenik meg.

A rajzolás-festés, mint önálló tevékenység is bejárja a játékfejlődéshez hasonló manipulációs utat. A funkcióöröm - megközelítés ebben az esetben is elengedhetetlen feltétele annak, hogy a gyermekek az eszközök, színek „birtokosaivá” válhassanak, képességeik fejlődésével és érzelmeikkel harmonizáló tevékenységekben éljék át környezetükre gyakorolt befolyásukat. A tárgyi környezet birtokba vétele személyesebb viszonyt jelent az eszközök adekvát használatánál. A mozdulatok, vonalak, foltok, összefüggéseit, a hasonlóság alapján jelentést hordozó formák kialakítását se lengje körül a kultúrtechnikák siettetett begyakoroltatásának szándéka.

A kézműves és képzőművészeti eljárások készség szintű elsajátítása a fiatal-, és felnőttkor időszakának fejlesztési területe, de az alkotókedvet, kreativitást a gyermekkor élményei jelentősen befolyásolják.

Ebben az értelmezésben a művészeti nevelés feladata lenne, hogy az alkotó-, és befogadóképesség fejlődésének érdekében olyan közeget biztosítson a gyermekek számára, mely lehetővé teszi saját igényeik és meglévő képességeik alapján egy önszabályozási stratégia kialakítását. Célja, hogy a feszültség-feldolgozás lehetőségének megteremtésével biztosítsa a lelki élet egészséges működésének feltételeit.

Terápiás célú lovagoltatás, mint fejlesztő módszer

Nagy Ibolya
(B. G. Speciális Oktatási Intézmény)

A kezdetektől

Intézményünkben a terápiás célú lovagoltatás történetét az 1986-os évtől számítjuk. Ebben az évben kezdte el iskolánk gyógypedagógusa, Wagner Pál (1946-1996) gyógypedagógiai kísérletét a Nemzeti Lovardában. A kísérlet gondolata abból a társadalmi és szakmai igényből eredt, hogy az értelmileg akadályozott gyermekek számára minél nyitottabbá kell tenni a világot, minél több területet kell bekapcsolni fejlesztésükbe. Kollegánk ezt a lehetőséget a lovagoltatás gyógypedagógiai alkalmazásában találta meg.

A kísérlet eredménye azt bizonyította, hogy tanulóink fejlesztésében helye van a terápiás célú lovagoltatásnak, az eredményesség fizikális, pszichés, szociális változásokban mérhető. Ez alapján került be intézményünk pedagógiai programjába, szélesítve a tevékenységi körök választékát.

Wagner Pál tehát kidolgozta az értelmileg akadályozott gyermekek terápiás célú lovagoltatásának megvalósítási formáját, elméleti alapjait, módszertanát. Sok hasonló profilú gyógypedagógiai intézmény az ő eredményei nyomán ismerkedett meg ezzel a lehetőséggel, kapott kedvet az alkalmazásra.

A fejlődés törvényszerű velejárója az igények növekedése. A Nemzeti Lovarda az új igényeknek már nem tudott eleget tenni, helyet biztosítani. A következő lépcsőfokot 1992-től az Állatorvostudományi Egyetem Kísérleti Intézete (Üllő - Dóra Major) jelentette. Ez az intézmény már valóban megfelelő körülményeket, speciális integrálási lehetőséget biztosított a minőségi fejlesztő munkához. A heti rendszeres lovagoltatás mellett lovastáborok rendezésére is lehetőség nyílt.

..... a közelmúltot át

1996. őszétől 1999. májusáig Wagner Kinga lovas szakember segítette munkánkat. A lovagoltatás irányítása ettől kezdődően társirányítás formában valósult és valósul meg ma is.

Az 1996-97-es tanévben nyertes pályázat eredményeként nyolc alkalommal szervezhettünk lovastábort. A táborozás végére tanulóink sok hasznos ismerettel, mi pedig számtalan tapasztalattal lettünk gazdagabbak.

Történetünkben 1999. őszétől 2000. őszéig egy év kényszerpihenő következett.

Jegyzetek:

Üllőn a megváltozott körülmények, valamint a kijutás nehézségei (autópálya-díj bevezetése) szükségesség tették a váltást. Ez a tanév tehát a lovarda keresés jegyében telt el. Végig kellett gondolnunk milyen kompromisszumokat köthetünk annak érdekében, hogy ezt a tevékenységet továbbra is úgy biztosíthassuk, hogy céljaink ne sérüljenek.

Eközben a „lovaglás” tanulókkal nem szakadt meg kapcsolatunk. Szakkör keretében tornatermi munkát végeztünk, játékos gyakorlatokkal imitáltuk a lovaglási helyzeteket, svédsekre nyen gyakoroltuk a lóra fel- és leszállás technikáját. A lovaglásokról készült videofelvételeket sokszor végignéztük, megbeszéltük a látottakat.

2000. ősztől kezdhettük el újra a munkát a Pestszentlőrinci Haladás utcai lovardában. 2002. februárjában a lovarda megszűnt, így újra váltanunk kellett.

2002. márciustól a Zabhegyező Lovarda fogadott be minket Rákosszentmihályon.

....napjainkig

2002. szeptemberétől ismét új helyen lovagoltatunk. A Zabhegyező Lovarda Gyömrőre költözött, mi pedig követtük őket.

Az évek során a lovagoltatásban részt vevő tanulóink létszáma megduplázódott. Jelenleg heti két alkalommal három csoportban 21 fő vesz részt a foglalkozásokon. Úgy tűnik, ez a létszám már tovább nem bővíthető, hiszen az iskola mikrobusza igen sok helyre szállítja tanulóinkat, másrészt a lovardák a délelőtti időszakban rendelkeznek szabad kapacitással.

Vegyes csoportban lovagoltatunk: kezdők, haladók, újak kerülnek év elején egy csoportba. Tapasztalatunk az, hogy az új lovasok könnyebben sajátítják el a lovardai élet szabályait, fogadják el a lovaglási helyzetet ebben a felállásban. A nagyok örömmel és nem kis büszkeséggel segítik a kicsiket az új helyzetben.

Általában harmadik csoporttól viszünk gyerekeket lovagolni. A tevékenység felvételét kérheti a szülő, javasolhatja az osztályfőnök, illetve a gyermekkel foglalkozó pedagógus.

A lovaglásban való részvételnek feltételei vannak:

Az első feltétele a sportorvosi vizsgálaton való részvétel, a második pedig a szülő írásbeli beleegyező nyilatkozata a tevékenység felvételére. Minden esetben amikor a szülő jelzi, hogy szeretné, ha gyermeke lovagolni járna, leülünk beszélgetni a szülővel. A beszélgetés során tájékozódunk arról, hogy a szülő milyen ismeretekkel rendelkezik erről a tevékenységről és milyen elvárásai vannak. Fontos ezeket tisztázni, hiszen sok félreértést kerülhetünk el így. (pl. a lovaglás gyógyít, a gyermek megtanul önállóan lovagolni, vágtazni fog.) Az elvárások megismertetése során elmondjuk, hogy milyen feltételei vannak a lovaglásban való részvételnek, milyen körülmények között dolgozunk, mit csinálunk, hogyan épül fel a foglalkozás, milyen tapasztalataink vannak.

A konferenciát a következő intézményekből látogatták:

1. sz. Főv. Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehab. Bizottság és Gyp. Központ
1116 Budapest, Rátz László u. 73.

II. ker. Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat
1027 Budapest, Fillér u. 50./b

XI. ker. Gyermekjóléti Szolgálat
1117 Budapest, Bogdánffy u. 7./d

XVII. ker. Gyermekjóléti Szolgálat
1173 Budapest, Pesti út 80.

Arany János Általános Iskola és Speciális Szakiskola
9300 Csorna, Soproni út 126.

Általános Iskola, Diákotthon, Gyermekotthon és Pedagógiai Szakszolgálat
1089 Budapest, Diószeghy S. u. 25.

Általános Iskola és Speciális Szakiskola
2600 Vác, Zichy u. 16-18.

Általános Iskola, Készségfejlesztő Speciális Szakiskola, Diákotthon és Gyermekotthon
2462 Martonvásár, Bajcsy Zs. u. 32.

Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Diákotthon
2676 Cserhátsurány, Bocskai u. 1.

Az Élet Jegyében Alapítvány
4032 Debrecen, Honvéd u. 15.

Balla Róbert téri Általános Iskola és Előkészítő Szakiskola
8500 Pápa, Balla R. tér 14.

Baranya megyei Önkorm. Általános Iskolája, Szakiskolája, Kollégiuma és Gyermekotthona
7825 Old, Külterület 60/4.

Batthyány Ilona Fogyatékosok Otthona
8592 Dáka, Dózsa u. 80.

Bárczi Gusztáv Általános Iskola, Készségfejlesztő Speciális Szakiskola és Kollégium
4400 Nyíregyháza, Szarvas u. 10-12.

Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Intézmény
4024 Debrecen, Budai Ézsaiás u. 2.

Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Intézmény
9023 Győr, Bárczi Gusztáv u. 2.

Bárczi Gusztáv Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Diákotthon
7401 Kaposvár, Bárczi G. u. 2.

Benedek Elek Óvoda, Ált. Isk. Előkészítő Szakiskola és Pedagógiai Szakszolgálat
1201 Budapest, Magyarok Nagyasszonya tér 1-3.

Liget Otthon
5000 Szolnok, Liget u. 27.

Liget úti Általános Iskola és Előkészítő Szakiskola
5000 Szolnok, Liget út 10.

MTA Pszichológiai Kutatóintézet
1062 Budapest, Szondi u. 83-85.

Módszertani Ápoló-Gondozó Otthon és Rehabilitációs Intézet
4234 Szakoly, Hunyadi u. 2.

Montágh Imre Általános Iskola, Óvoda, és Készségfejlesztő Speciális Szakiskola
1119 Budapest, Fogócska u. 4.

Napköziotthonos Óvoda
1102 Budapest, Halom u. 7.

Nyitnikék Gyermekjóléti Szolgálat
1203 Budapest, Lajtha L. u. 5-7.

Óvoda, Ált. Isk. és Szakiskola, Kollégium és Gyermekotthon, Pedagógiai Szakszolgálat
4220 Hajdúböszörmény, Radnóti M. u. 5.

Óvoda, Ált. Isk., Készségfejl. Spec. Szakiskola, Diákotthon, Gyermekotthon és Ped. Szakszolg.
1027 Budapest, Csalogány u. 43.

Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Diákotthon és Gyermekotthon
3600 Ózd, 48-as út 26.

Perényi Péter Általános Iskola, Készségfejlesztő Speciális Szakiskola és Kollégium
4823 Nagydobos, Fő út 45.

Prizma Általános Iskola és Óvoda
1134 Budapest, Váci út 57.

Radó Tibor Általános Iskola
9028 Győr, József A. u. 4.

Speciális Oktató és Fejlesztő Intézmény
1181 Budapest, Kondor Béla sétány 4.

Szalaparti Általános Iskola, Előkészítő Szakiskola és Diákotthon
3300 Eger, Szalapart u. 81.

Sztehlo Gábor Általános Iskola és Gyermekotthon
8435 Gic, Nagy Lajos út 12.

Tovább Élő Egyesület
1125 Budapest, Sárospatak u. 30./d

Tüskevár Óvoda és Általános Iskola Foglalkoztató Tagozat
3534 Miskolc, Gagarin u. 50.

Újpest SZEI Gyermekjóléti Szolgálat
1042 Budapest, Deák Ferenc u. 93./c

Zuglói Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat
1144 Budapest, Füredi park 6.